

КОШОЙ ДӨӨ МЕНЕН ЖОЛОЙ ДӨӨНҮН КҮРӨШҮ

(«Манас» эпосунун негизинде төрт сүрөттүү инценировка)
(8-класс)

Катышуучулар:

1. Манасчы
2. Ырамандын ырчы уулу, жарчы
3. Манас баатыр
4. Кошой дөө, баатыр
5. Каныкей
6. Төштүк, баатыр
7. Коңурбай – калмактын ханы
8. Жолой дөө – калмактын баатыры
9. Көкчө – казактын ханы
10. Мастан кемпир – Коңурбайдын сыйкырчысы
11. Эл
12. Автордун үнү

I-СҮРӨТ

Автордун үнү: Кыргыздын белгилүү хандарынын бири Көкөтөйдүн ашы өтүп жаткан. Манас баи болгон кыргыздар, Коңурбай баи болгон калмактар топ-топ болуп сахнадан эки жагына бөлүнүп турушат.

Кыргыздын элдик күүлөрүнүн бири чертилип турат. Жер жайнаган боз үйлөр, сандаган казандарда эт булоолоп, кемегенин түтүнү асманга созулуп оттор алоолоп жагылып жатат. Алыста Ала-Тоо, асман ачык. Көкөтөйдүн көк туусу көтөрүлөт. Жарчы жар чакырып, эл ичинде аралап жүрөт.

Манасчынын добушу чыгат.

Манасчы:

Э-эй!

Көкөтөйдүн көк туусу,
Көтөрүлдү кылкылдап,
Ырамандын ырчы уулу,
Жар чакырды шаңкылдап,
Жаздан бери бүткүл журт,
Көчүп конгон жери ушул.
Көргөндүн көзүн кайнатып,
Көпчүлүк турат жайнашып.
Ачып көздү жайгыча,
Аны муну кылгыча,
Ырамандын ырчы уулу,
Тебетейи чоктуу кул.

Айтаар сөзү шоктуу кул

Атка минген мына бул

Жалпы журтка кеп айтат.
Кеп айтканда бек айтат, -ээ-ээй!

Ырамандын ырчы уулу:

Э-ээй, эл журт! Уккула баарың!

Укпай калдым дебегиле!
Мусулман, капыр эки журт,
Көпчүлүк эл кара курт,
Көкөтөйдүн ашында бүгүн,
Көк жал Манас сөзүн тут,
Кадиксиз балбан чыксын – дейт,
Каруусу келсе жыксын – дейт.
Уксун деди силерди,
Улуктар мени жиберди.
Бири да арманда калбасын – деди,
Балбандан балбан тандасын – деди,
Жердеги чулу кара ташты,
Топурактай ушатып,
Тозоң кылып кармасын – деди,
Мусулмандан, капырдан,
Эки балбан чыксын – деди,
Жыгылганы куру калсын деди,
Алты жүз жылкы, бир жүз төө,
Байгеге жыккан алсын – деди,
Аз десеңер, анан да,
Эки жүз сыйыр, беш жүз кой!
Ээй, Эл–Журт!
Укпай калды – дебегиле... Уккула...

Автордун үнү: Ырчы уул жар чакырып, эл аралап кетет. Эл жарды угуп, толкуй түшөт. Калмактар өзүнчө чогулуп, кыргыздар өзүнчө чогулуп балбан тандай баштайт.

Манасчы:

Ошондо көрдүк тамаша,
Кара калпак манжулар,
Оңбогон Жолой каапырды,
Балбан кылып шайлаптыр,
Баары аны баалаптыр,
Баары аны каалаптыр.
Тырмагына караса,
Ак жолборстун салаадай.
Муруттарын караса,
Тегирмендин барадай...
Мунарадай бою бар,
Койбойм деген ою бар.
Оозунан чыккан илеби

Орто белдин желиндей
Кабагына караса
Качырганын куткарбас,
Ачыккан көк жал бөрүдөй...
Каар менен тиктесе,
Көзүнүн оту шаркырап,
Кубанышып калмактар,
Кулак тунат чуркурап...

Автордун үнү: *Калмак эли дуулдап, чурулдап, Жолой дөөсүн күрөшкө салмакка ортого чыгарышат. Жолой дөө – дөөлүгү турпатынан көрүнүп, ортого келет. Кыргыз эли аны карап, сестенип турушат.*

Коңурбай: Э-эй! Буруттар, мени уккула,
Балбаның болсо чыккыла,
Карууң болсо жыккыла, кана...!

Жолой: Балбаның болсо, келгиниң бери,
Балбаның эгер болбосо,
Мөрөөйдү мага бергиниң... Ха-ха-хаа!

Автордун үнү: *Калмактар ого бетер дуулдап, тууларын көккө көтөрүп, Жолой дөөнү коштоп турушат.*

Кыргыздар өздөрүнчө чогулушуп, балбан тандоосун улантууда. Кошой дөө ошондо элге кайрылат.

Кошой: Балдарым, бириң чыккыла,
Мактантпай итти жыккыла
Бийманы жок каапыр кул,
Намысы жок айбан кул,
Калкы каалап калганга,
Кан башы менен бу доңуз
Түшкөнүн кара балбанга...

Автордун үнү:

Кошой дөө балбандарга кайрылат, алардын баары Жолой дөө менен кармашуудан качышат.

Казак ханы Эр Көкчөгө кайрылат.

Кошой: Казактан Көкчө эр элең,
Кайраты бар неме элең,
Жолой чыкты балбанга
Каапырлар турат камданып,
Балбаны жыкса кокустан,
Басырыкты салганга
Жоодон намыс алганга,
Сен кандайсың балбанга, Эр Көкчөм...

Автордун үнү: *Көкчө баатыр Жолой дөөдөн коркуп муну айтат.*

Көкчө: Алты батман буудай жеп,
Тойбой турган ит деген муну,
Алышканын аман-соо,

Койбой турган ит деген муну,
Жети батман буудайды,
Жесе тойбос ит деген, муну,
Жекелешкен душманын

Койбой турган ит деген... муну,
Минтип карылыкка баш койгон маалда,
Жолобоюн Жолойго,
Жолоймун - деп Жолойго
Жолукпасмын оңойго.

Автордун үнү: *Көкчө колун жаңсап артка кетенчиктейт. Кошой андан Эр Төштүккө келет.*

Кошой: Тогуз уулдун кенжеси элең,
Элемандын эркеси элең.
Башкы атасы Маңгулдан
Басташканын нан кылган.
Балбанга Жолой түшүптүр, Төштүк,
Байкап турган адамдар,
Жыгуудан үмүт үзүптүр,
Сен кандайсың балбанга
Жыгып намыс алганга! Төштүгүм!...

Автордун үнү: *Кошойдун сөзүнө Төштүк чечкиндүү жооп кайтарат.*

Төштүк:
Баралбайм – деп айта албайм,
Сөзүңдү баба, кайтарбайм.
Айрылып кетип кыргыздан,
Көкапта жүрдүм канча жыл,
Алптар менен алышып.
Дөөлөр менен салышып.
Жети жылы кармашып,
Желмогуз менен арбашып,
Көрбөгөнүм калган жок, аба.
Ошондо да,
Көптөп душман алган жок, аба,
Жүдөп калган табымда
Сапардан келген чагымда,
Жүзүңдү көрдүм арман жок, аба,
Колтондогон Жолойдон,
Көңүлүм айнып турбасмын, аба,
Ордуна келсин тилегиң,
Карып калган чагыңда,
Керегеңе жарасам, аба!

Автордун үнү: *Кошой анын турпатын сындай карап, ыраазы болуп, муну айтат.*

Кошой:

Балам, Төштүк, кеп тыңда,
Кеп тыңдасаң бек тыңда.
Тартыпсың азап көп жылда,
Жолойго түшө коём – деп,
Балам, Төштүк, кеп кылба...
Жараткан жардам бериптир,
Жаның тирүү келиптир.
Этиң калып көк жашык.
Каның калып бир кашык.
Карууң келбейт деп турам,
Калмак менен кармашып... балам...
Келчи, абаңдын кучагына!..

Автордун үнү: *Кошой дөө менен Төштүк экөө кучакташат.*
(музыка)

(КӨШӨГӨ)

2-СҮРӨТ

Автордун үнү: *Ырамандын ырчы уулу дагы эле жер чакырып жүрөт. Кошой дөө балбандан балбан тандап эл аралап жүрөт дагы эле. Мурдагы көрүнүш. Кыргыздардан эч ким Жолой дөө менен кармашууга чыккысы келбейт. Калмактар дуулап: «Балбаныңарды алып чыккыла болбосо, байгени бергиле» деп кыйкырып турушат. Манас баатыр ак байрагын желбиретип, жигиттер менен бөлүнүп турат.*

Боз жорго минип, ак сакалын жайкалткан Кошой дөө Манас баатырга келип кайрылат:

Кошой: Кедердин уулу Жолой дөө,
Балбанга чыкты басып жөө, баатыр.
Беттешер пенде жок болуп.,
Балбандар качып ыктады,
Калабалуу каапырдын,
Каршысына чыкпады, баатыр,
Канкорум, өзүң, эр элең
Кайратың ашык неме элең.
Сен түшпөсөң каапырга,
Кандай пенде катылат, баатыр.
Же, карысам да карпаңдап,
Карт буурадай тарпаңдап,
Мен түшпөсөм каапырга.
Кандай адам табылат?
Кабылан Жолой баатырга, ыя?!

Манас: Келгениңиз эп эле,
Айтканың айтар кеп эле.
Аянып турсам капырдан

Анда мени жемеле, аба,
Ат үстүндө турганда,
Ажалдан качпас эр элем,
Эзелтен жөөгө жок элем, аба,
Жыгылсам соо болбосмун,
Жыксам соо койбосмун, аба,
Карыя аба, өзүң бил,
Намыс үчүн чечинип,
Балбанга беттеп чыгармын.
Барсам итти жыгармын,
Жыгалбай калсам, найза алып,
Сайышка кантип чыгамын, аба.
Эгем мага жар болсо,
Сайыш менен балбанын
Экөөнү бирдей алармын,
Бирок,
Элинен салбай койду—деп
Эпсиз сөзгө калармын..., аба,
Олжосуна кызыгат деп,
Ушак сөздү угармын аба...
Кандай дейсиз..?

Автордун үнү: *Кошой Манас баатырдын сөзүн угуп, капаланып буларды ойлонот:*

Кошой:

Кара кыргыз калкынан,
Кайраты бар алпынан,
Белдүүнүн бири чыкпады, кантем,
Кайрат кылып баарына
Канчалык айтсам укпады,
Жоболоң салган бүт элге,
Жолой дөөнү жыкпады.., кантем.
Же,
Кара журтка ээсиң – деп
Карысаң да дөөсүң – деп,
Каалап өзүмдү албады,
Калабалуу Жолойго.
Каршы өзүмдү салбады... Эх!!!

Автордун үнү: *Кошой дөө жүзүнө каары келип, боюна кайраты толуп, минген боз жоргосунун ээринин кашын кычырата муштайт. Анын ошондогу кайратып туюп, карыса да балбандыгын билип, Манас баатыр Кошой дөөгө жандай басып келип минтип кайрылат.*

Манас: Кошой аба,
Карысаң да карпандап,
Карт буурадай барпандап,
Сен түшпөсөң каапырга,

Калк ичинде ынагың,
Канкор Манас чунагың
Мен түшпөсөм каапырга,
Жолойго киши жолойбу,
Жолобосо соо болобу, ыя, аба?!
Сөзүмдү макул көрүңүз,
Барып өзүң күрөш салууга, аба,
Бап келбесе көөнүңүз,
Башка менде арга жок,
Жоболондуу Жолойго
Байгесин айдап бериңиз, анда аба!...

Автордун үнү: *Манас баатырдын бул сөзү Кошой балбанды катуу ойго салат.*

Кошой: Карып калган чагымда,
Сакалымдын агында
Арманым арбын, дартым бар, балам,
Жыйырма беште болгондо го,
Жолой чыкса жолумдан ошондо
Башы таштан болсо да анын,
Соо кетпес эле го колумдан, балам.
Отуз беште жолукса дагы,
Ойрондотор эр элем го,
Ошол иттен коркор мен белем...
Ошол кутурган кулдан кем белем, балам.
Элүү беште жолукса дагы,
Эптебей турган эр белем, балам!

Автордун үнү: *Айласы кеткен Кошой балбан жалпы кыргыз элине кайрылат.*

Кошой:
Эми, сексен бешке чыкканда минтип,
Арасынан отуз жыл,
Арманда өтүп кеткенде,
Калкымдын каалап калганын кара,
Кан Манас айтып салганын кара,
Канкордун шагын сындырбайын.
Калкына уят кылдырбайын,
Төгүлбөй турган кан барбы,
Өлбөй турган жан барбы... журтум.
Карысам да тобокел дейин,
Тобокелге салайын.
Токтолбостон барайын, Жолойго!
Айтканыңа көнөйүн,
Ажалым жетсе өлөйүн балам...

Автордун үнү: *Манас баатыр баш болгон кыргыз балбандары Кошой дөөгө таазим этишип, башын ийишет.*

(Музыка)

(Көшөгө).

3-СҮРӨТ

Автордун үнү: *Баягы эле көрүнүш. Эл топтолуп, балбан күрөштү күтүп турушат. Жолой дөө элинен бата алып, эли дүркүрөп коштоп, ар бир колунун булчуңун беш-ондоп балбан ушалап, тегеректеп турушат.*

Браамандын ырчы уулу балбандарды тезинен чыгарууга жар чакырып өтөт.

Аңгыча Жолой кыйкырып чыгат.

Жолой: Балбаныңды алып чык,

Күчүң болсо чалып жык, бурут

Баатырың болсо келгиниң,

Баатырың эгер келбесе,

Байгени мага бергиниң, бурут?...

Автордун үнү: *Калмак эли аны дуулдап коштоп турушат. Ошондо кыргыздардан намыстанган Кошой балбан күрөшкө чыга турган болот.*

Кошой: Сөзүмдү уккун калайык – калкым,

Күрөшкө мейли, барайын,

Жоболоңдуу Жолойго

Жорукту мыктап салайын, калкым.

Ак сакал болгон чагымда

Апаңар чоркок киши эле,

Калдыраган жаргакды,

Тигип бергени ушул эле,

Арык эчки териси эле,

Атасынын көрүсү,

Ашаткыда жатыптыр,

Чыгы менен катыптыр,

Арбак урган дөө Жолой,

Ат көтөрбөс жөө Жолой, кокус,

Алладан бекем алса, кантем,

Айра тартып салса кантем,

Ак сакалдуу абаңдын

Абийири кетип калса... кантем...

А көрөкчө,

Калк ичинен мага батаар,

Кандагай шым бар бекен, баатырлар...

Автордун үнү: *Ошондо Казактын ханы Көкчө өзүнүн кандагай шымын чечип берет.*

Көкчө:

Сенден кантип аяйын,

Кандагай шымды кие көр, Кошой!

Капырга мыктап тие көр, Кошой!

Автордун үнү: *Кошой Көкчө берген шымды кие баштайт, оң бутун салса батпайт, сол бутун салса да батпайт, айласы кетет Кошойдун. Эл карап туруп селейет.*

Кошой шымды ачууланып Көкчөнү көздөй ыргытат.

Кошой: Муну кылган катынды,
Оң бетинен тилбейби,
Тирсегинен илбейби,
Түбүнөн чачын кыркпайбы, Көкчө!
Кер байталга мингизип, туруп.
Кементайын кийгизип, туруп,
Атасынын колуна
Апарып берип салбайбы, Көкчө!
Анан,
Алы келген азамат
Жаңыртып зайып албайбы ыя, Көкчө!
О, Көкчө каным,
Жаштыгың калган жериң жок го,
Чучуктай шым киерге
Ушу күндө эбиң жок го,
Чучуктай каткан шымыңды
Берер кишиң мен белем,
Куруса да эр Кошой,
Куурай шыйрак, кем белем!

Автордун үнү: *Муну угуп Каныкей эл ичинен суурулуп чыгып, өзү мурдатан Кошой абама берейин деп даярдап койгон кандагай шымды Манаска карматат.*

Каныкей: Айкөлүм,
Сыр бараң атса ок өтпөс,
Үстүнө төксө чок өтпөс,
Мурдатан абам кийсе – деп,
Атайын тигип койгомун,
Табалбай жүрдүм абама,
Берер күндүн болжолун, баатыр.
Кандагай колго алар дейм,
Калдайтып бүгүн киер дейм,
Балбандын көөнү ийир дейм, мага!
Бала үчүн жүрөм ынтызыр,
Айкөлүм,
Батасы, балким, тиер – дейм, баатыр

Автордун үнү: *Манас баатыр Каныкейдин сөзүн ынтаа коюп угат да, кандагай шымды алып, кан Кошойго келет. Кошой кандагай шымды кийет. Кандагай шым Кошойго чак келет. Кошой дөө ыраазы болуп, Манастан Каныкейди өзүнө чакыртат.*

Кошой: Каныкей балам, кайдасың,
Карыган абандын сөзүн укчу келип...

Автордун үнү: *Каныкей Кошойго жакын басып барып, жүгүнүп, ызаат кылат.*

Кошой: Атаганат, жараткан,
Ушу балам Каныкей,
Күйүп турган чок экен,
Мындай асыл пенде зат,
Ак жоолукта жок экен.

Автордун үнү: *Көктү карап, колун сунуп бата тилейт. Бүткүл кыргыздар кошо бата тилеп турушат.*

Кошой:
Тилекти бер, бир алла,
Туулса мындан бир бала,
Ургаачы болбой, эр болсун,
Аюу болбой, шер болсун,
Аты Семетей эр болсун!
Алышканын алгыдай, болсун,
Күрөшкөнүн чалгыдай болсун,
Баралына келгенде,
Басташкан жоону байласын,
Баарын койбой жайласын.
Ата жолун жолдосун,
Аллам өзү колдосун,

Омийин!

Автордун үнү: *Эл чурулдап бата кылат.*

(Музыка)

(Көшөгө)

4- СҮРӨТ

Автордун үнү: *Мурдагы эле көрүнүш. Кошой дөө элге кайрылып сүйлөп турат. Күрөшкө чындап даярданган түрү бар. Ыраамандын ырчы уулу кыргыздардын күрөшкө журт абасы – Кошойдун чыга турганын маалымдайт. Кошойго Манас, Төштүк баатырлар келишип, кайрат беришип, кармашка узатышат.*

Манас: Карысаңда абаке сени,
Карап турат элиңиз,
Каапырга салып чоң казат
Кудай жалгап,
Калк ишине жарап бериңиз, эми.

Төштүк: Кан аба,
Кудайым өзү жар босун,
Жаратканым колдосун,
Оомийин,

Абаке, ишиң оң болсун!

Автордун үнү: *Эл чуркурап бата беришет. Ошондо Кошой кармашка чыгар алдында элге минтип кайрылат.*

Кошой: Жалпы журтум, угуп ал,
Салышып жүрүп башынан,
Күрсү тийген жерим бар эле,
Кылыч тийген шилим бар эле,
Ошондон бери
Көзүм барат чекчейип,
Белим барат бекчейип,
Аркамды баскан сары суу,
Ойлоп турсам бул кезде
Беш – алты бала келиңер
Белимди басып бериңер, балдарым.
Бекем-бекем басыңар,
Курушуп калган абаңдын
Боюн эптеп жазыңар.

Автордун үнү: *Кошой жерге көмкөрөсүнөн жатат, он эр азамат жонуна чыгып тебелей баштайт. Аны көргөн Жолой каткырып, шылдыңдап күлөт.*

Жолой: Кыжылдаган бурутту жакшы билбеген элем,
Мындай арсыз журтту көрбөгөн элем.
Өзүлөрү тепкилеп,
Курган чалды курутту го,
Чалынын шорун катыры го, ха-ха-ха...
Өзүлөрү тебелеп,
Мага жеткирбей эле
Өлтүргөнү жатыры, го...
Ха-ха-ха..!

Автордун үнү: *Ага арданып кеткен Кошой дөө тура калганда, он желдет он жакка жонунан топтой ыргып түшөт. Кошой Жолой дөөгө жаалданып каршы беттеп басат.*

Кошой: Калжактабай сөзүм ук,
Кайдасың, Жолой бери чык.
Карууң болсо мени жык
Кара жерге башым тык,
Кана эмесе, бери чык, Жолой!

Автордун үнү: *Жолой келет, экөө тирешип кармаша баштайт. Ошондо ал кошойго кыйынсынып, аны теңсинбей сүйлөйт.*

Жолой: Менин атым Жолойдур,
Жолойго адам жолойбу,

Жологон адам оңорбу?
Бир башынды Кошойум.
Миң жашың болсо да койбосмун,
Ачыгып турам өзгөчө бүгүн,
Ичсем каныңа тойбосмун!
Ха-ха-ха-аа!

Автордун үнү: *Кыргыздар «Кошой, Кошой!» деп ураан чакырат. Калмактар «Жолой, Жолой!» деп ураан чакырышат. Эки дөө кармашты башташат. Бирин-бири көккө ыргытышат. Дөөлөр топтой учуп, тебетейдей тегеренип, баладай жыгылып туруп жатышат. Эл уу-дуу болуп, кулак тунат. Дөөлөр баскан жерден бурулдап чаң чыгып, жер бетин жсөө тумандай каптайт, асман тунарып, ай менен күн көрүнбөйт. Күн кеч кирип, таң атат. Күрөш дагы эле бүтпөйт.*

Бир кезде Жолой жеңиле турган болот. Аны көргөн Коңурбай жаалданып кыйкырып, сыйкырчысы Мастан кемпирди чакырат.

Коңурбай: Ой, Мастан..! Кайдасың?!

Мастан кемпир: Мындамын, ханым...

Коңурбай: Мен сага эмне деп эскерттим эле, эсиндеби? Ишине киришер кезиң келди го, дейм...

Мастан кемпир: Ляппай, ханым...

Автордун үнү: *Мастан таягын шалдыратып, калтырап-титиреп, жсин-шайтандарын чакырат, улуп-уңшууп, көктү карап, сыйкырын баштайт.*

Мастан кемпир:

Оо-оо-оо-оо-оо...

Жаратканың чын болсо,

Тилегимди бере көр,

Жин-шайтандар келе көр,

Күчүнө күчү кошулуп,

Кан балбаны эр Жолой

Карт Кошойду жеңе көр!...

О жараткан көк теңир,

Тилегимди бере көр.

Капкараңгы түн болсун,

Карт Кошою карайлап,

Кайра аптап күн болсун,

Кан кустурар үп болсун,

Карт Кошой таппай жан айла,

Көзүнө жаны көрүнсүн,

Жан тери суудай төгүлсүн...

Сүф – сүф-ф!... сүф-ф...

Жаратканың чын болсо,

Тилегимди бере көр,

Жин шайтандар, келе көр,

сүф... сүф..! сүф..!

Автордун үнү: *Мастан кемпир ушинтип, улуп-уңшуп, жиншайтандарын чакырып, балбандарды тегеренип жүрөт. Айткандай эле, күн бирде жарык, бирде караңгы болуп, бирде караңгы түн түшүп, бирде аптап күн болуп турат. Бирок Кошой Жолойго алдырып койбойт. Ошентсе да, ал бара-бара алы кеткенсип, алка-шалка тер кетип, а тескерисинче, Жолой күчүнө-күч кошулуп бараткансыйт. Кошой болсо оор-оор күрсүнүп, акыркы күчүн жумшап жаткансыйт.*

Манасчынын добушу чыгат.

Манасчы: Атаңдын көрү, дүнүйө,
Мына ошондо шерденип,
Күчүң болсо карма-деп
Кошой сунду билегин,
Касиеттүү эр Кошой
Бир тартуу менен Жолойдон
Булкуп сууруп алганы
Кол терисин шыпырып,
Жолой алып калганы,
Мына ошондо эр Кошой,
Жаалданган Жолойду
Ач билектен алганы
Эки жулкуп эр Жолой
Эптеп сууруп алганы
Шыпырылып кол тери.
Кошойго кетип калганы...

Атаңдын көрү дүнүйө
Мына ошентип эки дөө
Кеч киргенче арбашты,
Анда дагы токтобой,
Таң атканча кармашты.
Так эртеси болгондо,
Күн обого толгондо
Алышып жүрүп абаңыз,
Алптыгына караңыз,
Көңүл кетип күүгүмдөн,
Көшүп кетти үргүлөп...
Айласы келбей турууга
Абакеңиз Кошойду
Апарып ташка урууга
Көөнүнө Жолой салыптыр
Көтөрүп таптак алыптыр, ээй..!

Автордун үнү: *Жолой дөө Кошой дөөнү башынан өйдө так көтөрүп алып, ташка чапканы калат. Ошондо Манас аны көрүп, чыдабай кетип айкырыкты салат.*

Манас: Абакем, Кошой, неттиңиз, кокуй,
Намысың колдон кеттиби,

Мастан түпкө жеттиби, кокуй!
Кантесиң Кошой көзүңдү ач,
Каманга кантип чалдырдың,
Капырга намыс алдырдык... кокуй.

Автордун үнү: *Манаска кошулуп эл дагы «Кошой, Кошой» деп кыйкырат. Кошой алы келбей шалдырайт.*

Төштүк Манаска жетип буларды айтат.

Төштүк: Кагылайын кан Манас,
Жер астында жети жыл,
Желмогуз менен арбашып,
Жеңалбай жүрүп, кармашып,
Үйрөнгөн жайым бар эле,
Ошону бир көрөйүн,
Мастандан калсам өлөйүн,
Кан Коңурдун мастаны,
Карт балбан Кошой абаны
Каптатып күндүн аптабын
Кан кустура жаздады,
Кайратын кууп таштады...

Автордун үнү: *Анан Төштүк коюнунан жай ташын алып чыгып, аякка куйган сууга салып, көккө сыйынып, кудайга жалынат).*

Төштүк:

Шайы оогон кан Кошой,
Эсине келип, көз ачсын,
Ачык асман түнөрсүн,
Кара жамгыр боройлоп,
Каптап мөндүр төгүлсүн.
Күн күркүрөп, күр этип,
Чагылган түшүп чарт этсин,
Кан Жолойдун көзүнө
Чагылган оту жарк этсин,
Чаңырып, огу тарс этсин...
Аны уккан Кошойдун
Көзү ачылып жарк этсин!
Сүф... сүф-ф!... сүф...

Автордун үнү: *Бирде кара жамгыр нөшөрлөп, бирде мөндүр төгүп, алаамат баишталат. Күн күркүрөп, чагылган чарт этет, ок аткандай тарс этет. Ошондо эсине келе түшкөн Кошой көзүн ачып, бар күчүн жыйнап чыгат да, белинен бек кучактап, бутунан орой чалып, айкырып туруп Жолойду жерге так көтөрүп урат. Кошой баатыр Жолойдун башын аттап кетет.*

Манас баш болгон эл келип Кошойду көтөрүп кетишет. Эл Кошойдун атын айтып, ураан чакырышат. Алып барышып, алтын такка отургузуп, башына алтын таажы кийгизишет. Жеңилип ызаа болгон Жолой менен Коңурбай чыр чыгарууга аракет кылышат.

Жолой:

Аякты тушай чалганың,
Бутту бууп салганың,
Бурдап жыгып алганың, болбойт,
Ичимде калды арманым..,
Балбан болсоң кайра чык,
Кыйын болсоң кайра жык, Кошой!

Автордун үнү: *Жолойго кошулуп, Коңурбай кынынан кылычын сунуп каардуу кыйкырат.*

Коңурбай:

Башынан элге жакпаган иш,
Баатырды башынан аттаган иш—
Биздин намысыбызды кетиргениңер Манас!
Өч алабыз, өч алабыз... Нөкөрлөр, кайдасыңар?!...

Автордун үнү: *Кыргыздар каптап келип, дүрбүгөн калмактарды четке сүрүп кирет.*

Манас: Эсиңе келгин, Кан Коңур,
Элди ойлогун, бай болгур,
Эзелтен кыргыз элибиз.
Эрөөлгө кектеп чыкпаган,
Элди бөлүп, бузбаган.
Коногун жектеп, душман – деп,
Кородон кууп чыкпаган, Кан Коңур!
Менин оюмда жок, жоолашуу,
Эгер душман болбосоң,
Эсиңе келип, сөзгө кел,
Экөөбүз азыр жоолашсак,
Эмне дешет өзгө эл?!...
О Кан Коңур, Кан Жолой
Эсиңе кел, сөзгө кел!...

Автордун үнү: *Коңурбай менен Жолой Манастын сөзүнө аргасыз көнүп, өз жоокерлери менен артка чегинишет да, тынчый башташат.*

Кошой:

Толкубагыла, Журтум,
Уруш-чабыш болбосун,
Кудай ишибизди оңдосун!
Калайык журтум келгиле жакын,
Назарыңды бургула кебиме, калкым.
Кармашка сайган мөрөйдү
Калтырбай айдап келгиле...!

Автордун үнү: *Ошондо Манас дагы калыстык кылып буларды айтат:*

Манас: Санап туруп баарысын,
Карыптарга бергиле,
Карыяңдын марттыгын,
Калайык журтум, көргүлө!

Автордун үнү: Эл “Кошой, Манас” деп ураан чакырышат. Манас элге кайрылат.

Манас: Намысты алып бериңиз, аба!

Өзүңдү эгем колдосун,

Элинде кайгы болбосун, аба!

Автордун үнү: Эл дуулдап “Манас” деп ураан чакырып турушат.

Музыка

(Аягы)

